

Werkzoekende vaak aan de slag in andere sector

de Vries, J.M. & Vreeburg, A. 2010. *Sectorale mobiliteit van werkzoekenden in het crisisjaar 2009*. Amsterdam: UWV WERKbedrijf.

In 2009 beleefde de Nederlandse economie een dieptepunt. De economische activiteiten krompen met vier procent. De arbeidsmarkt bleef niet gespaard: in hetzelfde jaar nam de instroom van werkzoekenden met dertig procent toe, terwijl de kans op werkervatting sterk daalde. Werkzoekenden moesten dus meer moeite doen om een baan te vinden. Dit gold zeker voor degenen uit zwaar getroffen sectoren als de industrie en de bouw. Om de kans op werk te vergroten moesten werkzoekenden verder kijken dan de voor de hand liggende mogelijkheden. De sector waarin men vroeger werkte, bood op korte termijn vaak weinig perspectief en het was dus interessant om ook in andere sectoren naar werk te zoeken.

Mobiliteit van werkzoekenden

UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen) heeft als kerntaak het aan het werk houden van werknemers en het aan het werk helpen van werkzoekenden. Als werken op de korte termijn niet mogelijk is, zorgt UWV voor een uitkering. Om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk werkzoekenden naar werk worden bemiddeld, is het belangrijk om inzicht te hebben in de dynamiek op de arbeidsmarkt en kansrijke sectoren voor werkzoekenden te identificeren. Het onderzoek naar sectorale mobiliteit vervult hier een rol in.

Sectorale mobiliteit op de arbeidsmarkt is in het verleden vaker onderzocht. Het ging dan vrijwel altijd over de mobiliteit van werkenden. De mobiliteit van werkzoekenden is echter niet eerder geanalyseerd.¹ Het is denkbaar dat de mobiliteit van werkzoekenden afwijkt van die van werkenden.

Werkzoekenden zijn over het algemeen afhankelijk van een uitkering met een beperkte duur. Bovendien is de uitkering lager dan het salaris dat men had in de laatste baan. Werkzoekenden hebben dus een financiële prikkel om op korte termijn werk te aanvaarden. Voor werkenden zal de prikkel minder sterk zijn. Mogelijk zullen werkzoekenden zich daarom eerder oriënteren op het vinden van werk in andere sectoren dan werkenden.

Een tweede verschil met de al eerder verschenen publicaties over mobiliteit is de onderzoeksperiode. Eerder verschenen publicaties beschreven de mobiliteit tot en met 2005. De laatste recessie bleef dus buiten beeld, terwijl dit juist voor beleidsmakers en bemiddelaars van werkzoekenden het meest interessant is. De crisis van 2008/2009 zal immers ook de komende jaren zijn sporen op de arbeidsmarkt achterlaten.

Het onderzoek beslaat alleen het jaar 2009 en geeft daarmee een momentopname. Het biedt alleen inzicht in de sectorale mobiliteit van werkzoekenden in een periode van laagconjunctuur. De uitkomsten zullen in een hoogconjunctuur anders zijn.

Het onderzoek van UWV is mogelijk geworden door koppeling van integrale gegevens over werkzoekenden (Sonar) en werknemers op persoonsniveau (polisadministratie). Beide administraties worden sinds enkele jaren binnen een organisatie

beheerd. De koppeling van de gegevensbestanden maakt het mogelijk om werkzoekenden te volgen in de tijd. Daarmee is precies na te gaan welke baan een werkzoekende had voordat hij werkloos werd en in welke baan hij weer het werk hervat. De werknemersadministratie bevat verschillende kenmerken over banen, zoals de sector waarin de werkgever valt, de contractduur (bepaalde of onbepaalde tijd) en het aantal gewerkte dagen en salaris. In het onderzoek ligt het accent op de sector voor en na de werkloosheid. Het Nederlandse bedrijfsleven is daarbij ingedeeld in 68 sectoren.

Zelfstandigen (zowel met als zonder personeel in dienst) blijven buiten beschouwing. Informatie over zelfstandigen is namelijk niet op een dergelijk detailniveau beschikbaar.

Verschillende typen van mobiliteit

Sectorale mobiliteit kan worden gesplitst in twee categorieën:

- Werkzoekenden die in een *andere* sector werk vinden dan de sector waarin ze voor hun werkloosheid werkten, zijn *intersectoraal* mobiel.
- Werkzoekenden die in *dezelfde* sector werk vinden als de sector waarin ze voor hun werkloosheid werkten, zijn *intrasectoraal* mobiel.

In totaal stroomden er 488 000 werkzoekenden uit in 2009. Van bijna 240 000 werkzoekenden zijn de baan-werkloosheid-baangegevens in beeld gebracht. Deze werkzoekenden hebben zich in 2009 bij UWV uitgeschreven, omdat ze werk hadden gevonden. Bovendien is bekend waar de 240 000 werkzoekenden hebben gewerkt voor ze werkloos werden. Van de overige werkzoekenden was ofwel de baan voorafgaand ofwel de baan na uitschrijving onbekend. Zo was van 53 000 mensen de baan voor hun werkloosheid onbekend. Hiervoor kunnen verschillende oorzaken zijn. Ten eerste is de werknemersadministratie pas recent ter beschikking gekomen. De baangegevens van werkzoekenden die al enkele jaren werkloos zijn, zijn daarom niet altijd te achterhalen. Daarnaast hebben niet alle werkzoekenden een (recent) arbeidsverleden, bijvoorbeeld schoolverlaters en huisvrouwen. Werkzoekenden die als zelfstandigen werkten zijn ook niet terug te vinden in de administratie, aangezien zij alleen gegevens bevat over verzekeringen voor werknemersverzekeringen.

Verder vallen 91 000 werkzoekenden buiten de onderzoekspopulatie, omdat er geen baan na uitschrijving bij UWV werd gevonden. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat een deel van de werkzoekenden de inschrijving bij UWV niet op tijd verlengt. In die gevallen is meestal geen sprake van werkhervatting. Daarnaast wordt de inschrijving beëindigd bij ziekte (waardoor men in de Ziektewet komt), werkhervatting als zelfstandige of het starten van een opleiding.

Van 105 000 personen is zowel de baan voorafgaand als na inschrijving bij UWV onbekend. Dit zijn bijvoorbeeld werkzoekende schoolverlaters die geen baan hebben gevonden.

Tabel 1.

Omvang van de onderzoeksgroep, 2009

Baan voorafgaand aan werkloosheid	Baan na werkloosheid		
	Bekend	Onbekend	Totaal
Bekend	239 339	90 675	330 014
Onbekend	52 637	105 342	157 979
Totaal	291 976	196 017	487 993

Omvang van de mobiliteit verschilt per sector

De omvang van intersectorale mobiliteit in het jaar 2009 is 64 procent. Anders gezegd, 64 procent van de uitgestroomde werkzoekenden gaat in een andere sector werken dan de sector van herkomst. Deze 64 procent is als volgt onder te verdelen: 17 procent van de werkzoekenden gaat via een uitzendbedrijf aan het werk en 47 procent vindt werk in een andere sector dan de uitzendsector. De resterende 36 procent vindt werk in dezelfde sector als die van voor de periode van werkloosheid en is dus intrasectoraal mobiel.

Het percentage intersectorale mobiliteit wordt enigszins geflatteerd door de uitzendsector. Uitzendbedrijven worden als aparte sector beschouwd, maar de uitzendkrachten werken bij de inlenende bedrijven. Als een werkzoekende met een regulier dienstverband in dezelfde sector als voorheen gaat werken, dan wordt hij geteld als intrasectoraal mobiel. Maar als hij als uitzendkracht in dezelfde

sector gaat werken, dan is hij formeel gesproken intersectoraal mobiel.

Verder moet opgemerkt worden dat sectorale mobiliteit niet hetzelfde hoeft te zijn als beroepenmobiliteit. Veel beroepen komen in meerdere sectoren voor, zoals administratief medewerker of receptionist. Het is dus mogelijk om van sector te wisselen en hetzelfde beroep te blijven uitoefenen. In de werknemersadministratie is geen informatie over het beroep opgenomen, waardoor beroepenmobiliteit niet kan worden geconstateerd met behulp van de brongegevens. Alleen het beroep van inschrijving als werkzoekende is bekend.

Tussen de sectoren bestaan grote verschillen in sectorale mobiliteit. De intersectorale mobiliteit loopt uiteen van 27 procent in de sector visserij tot 96 procent in de sector vervoer over het spoor.

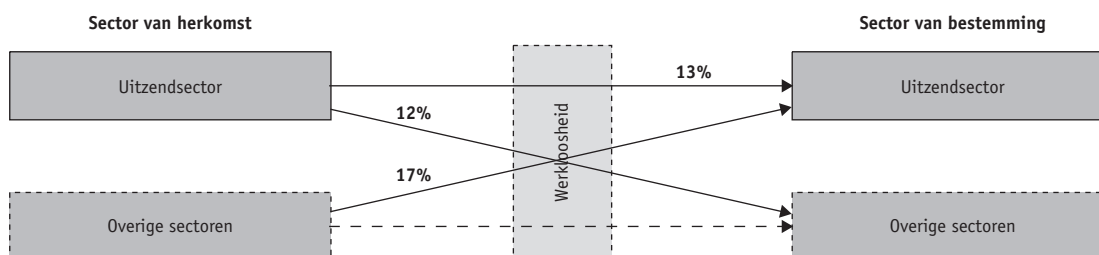
De Raad voor Werk en Inkomen (overlegorgaan en expertisecentrum) heeft in 2009 onderzoek gedaan naar de baan-baanmobiliteit van werkenden in Nederland (Zwinkels, Ooms & Sanders, 2009). Hoewel de opzet en onderzoeksperiode verschilt, kunnen we wel een globale vergelijking maken tussen baan-werkloosheid-baanmobiliteit van werkzoekenden en baan-baanmobiliteit van werkenden. De mate van intersectorale mobiliteit van werkzoekenden blijkt ongeveer gelijk aan die van werkenden. Per sector zijn er ook overeenkomsten. De intersectorale mobiliteit in industriesectoren is bijvoorbeeld hoger dan gemiddeld, zowel voor werkenden als voor werkzoekenden. Een relatief lage intersectorale mobiliteit komt voor in het onderwijs, de zorg en welzijn en het toerisme. Maar er is ook een belangrijk verschil. De variatie in intersectorale mobiliteit van werkzoekenden is duidelijk groter dan voor werkenden.

Uitzendsector cruciaal voor werkzoekenden

In omvang spelen uitzendbedrijven een hoofdrol bij het vinden van een baan voor werkzoekenden: 60 100 mensen worden werkloos uit de uitzendsector, terwijl 72 700 mensen er juist werk vinden. Daarmee bieden uitzendbedrijven de meeste kansen voor werkzoekenden. Zoals te verwachten zijn de baan-werkloosheid-baanbewegingen tussen de uitzendsector en de andere sectoren groot, zowel van de uitzendsector naar andere sectoren als andersom. In totaal is 42 procent van alle baan-werkloosheid-baanbewegingen gerelateerd aan de uitzendsector. Voor werkzoekenden die via een uitzendbaan gaan werken, zijn er dus zeker kansen om ook in andere sectoren aan de slag te komen. Immers, bijna de helft van de werkzoekenden die uit de uitzendsector afkomstig is, gaat werken in een andere sector. Bovendien blijkt uit een studie van onderzoeksbureau SEO (Heyma & Van Klaveren, 2008) dat er een grote doorstroom is van flexibele naar vaste banen. Uit dit onderzoek, over de periode oktober 2007-oktober 2009, is gebleken dat 19 procent van de uitzendkrachten na twee jaar een vaste baan heeft. Ruim 46 procent van de uitzendkrachten heeft nog steeds een tijdelijke baan, 7 procent heeft een WW-uitkering² en 28 procent participeert niet meer als werknemer. Het hoge percentage voormalige uitzendkrachten dat niet meer participeert, wordt vooral veroorzaakt door studenten en scholieren, die na de uitzendbaan verder gaan met de opleiding.

Tabel 2 laat zien hoeveel werkzoekenden uit een sector werkloos zijn geworden en hoeveel werkzoekenden er werk vinden. Een positief saldo (laatste kolom) is een indicatie dat de sector kansen biedt voor werkzoekenden. Een negatief saldo wijst

Figuur 1.
Sectorale mobiliteit en de uitzendsector in 2009

Tabel 2.

Meest en minst kansrijke sectoren voor werkzoekenden in 2009

Aantal niet-werkende werkzoekenden	Herkomst		Bestemming		Saldo
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	
<i>Meest kansrijke sectoren (positief saldo)</i>					
Uitzendbedrijven	60 092	25,1%	72 656	30,4%	12 564
Gezondheid, geestelijke en maatschappelijke belangen	18 195	7,6%	24 885	10,4%	6 690
Overheidssectoren	8 648	3,6%	12 254	5,1%	3 606
Werk en (re)integratie	1 922	0,8%	4 153	1,7%	2 231
Reiniging	6 179	2,6%	6 766	2,8%	587
<i>Minst kansrijke sectoren (negatief saldo)</i>					
Metaal- en technische bedrijfstakken	13 375	5,6%	9 810	4,1%	-3 565
Detailhandel en ambachten	13 733	5,7%	11 501	4,8%	-2 232
Bouwbedrijf	6 874	2,9%	4 673	2,0%	-2 201
Metaalindustrie	3 493	1,5%	1 439	0,6%	-2 054
Overig goederenvervoer te land en in de lucht	5 890	2,5%	4 013	1,7%	-1 877
Overige sectoren	100 938	42,2%	87 189	36,4%	-13 749
Totaal	239 339	100%	239 339	100%	0

op weinig kansen voor werkzoekenden. In de tabel zijn de sectoren opgenomen met de grootste positieve en negatieve saldi.

De tabel laat zien dat, naast de uitzendsector, vooral de collectieve sector veel kansen biedt voor werkzoekenden in 2009. De minst kansrijke sectoren in 2009 zijn de sectoren die sterk getroffen zijn door de economische crisis, zoals de metaal- en technische bedrijfstakken, detailhandel en ambachten en bouwbedrijven.

Factoren die de omvang van de sectorale mobiliteit bepalen

Waarom wisselt de ene werkzoekende van sector en de andere niet? Dat is onderzocht met behulp van een logit-model. Daaruit blijken de volgende kenmerken een significante invloed te hebben op het wisselen van sector (in aflopende volgorde van belangrijkheid): sector van herkomst, beroep, leeftijd, salaris voor werkloosheid, werkloosheidsduur, opleidingsniveau, woonregio en geslacht.

De grote invloed van de *herkomstsector* heeft verschillende oorzaken:

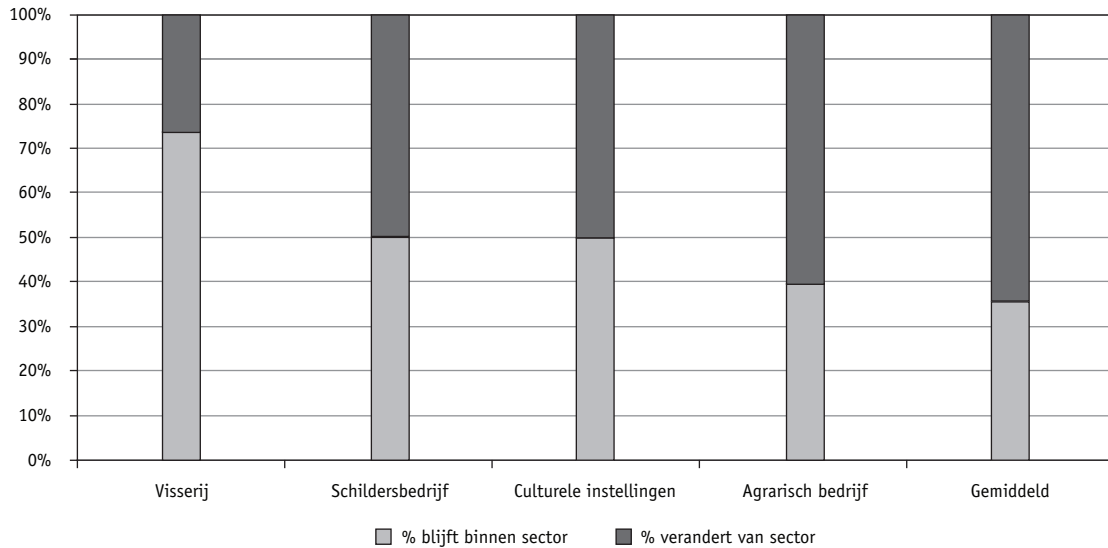
- Het actuele perspectief van de sector is bepalend voor de omvang van sectorale mobiliteit.

Werkzoekenden uit sectoren die een zware economische klap hebben gehad, keren minder vaak terug in dezelfde sector. Zo vindt 69 procent van alle werkzoekenden uit de sector metaal- en technische bedrijfstakken (de kleine metaalbedrijven) werk in een andere sector. Voor werkzoekenden uit de detailhandel is dit percentage 71 procent. Van de werkzoekenden uit de metaalindustrie (de grote metaalbedrijven) gaat zelfs 90 procent werken in een andere sector.

- De seizoensgevoeligheid van sectoren is eveneens van invloed op de omvang van de sectorale mobiliteit. In sectoren met een hoge seizoenswerkloosheid wordt relatief weinig gewisseld van sector. De werkzoekenden vertrouwen er kennelijk op dat de werkgelegenheid vanzelf weer aantrekt als het drukke seizoen begint. Dit geldt bijvoorbeeld voor de visserij en culturele instellingen (figuur 2). Tot de laatste sector behoren onder andere pretparken en tv-productiebedrijven.
- Ook de omvang van de sector van waaruit men werkloos wordt, bepaalt de mate van mobiliteit. Zo wisselen werkzoekenden uit de sector gezondheid, geestelijke en maatschappelijke belangen weinig van sector. Dit zal grotendeels te danken zijn aan het goede perspectief in deze sector. Maar de grote omvang van deze sector met 1,2 miljoen werknemers (ongeveer 17 procent van alle werknemers in Nederland) zorgt er ook voor

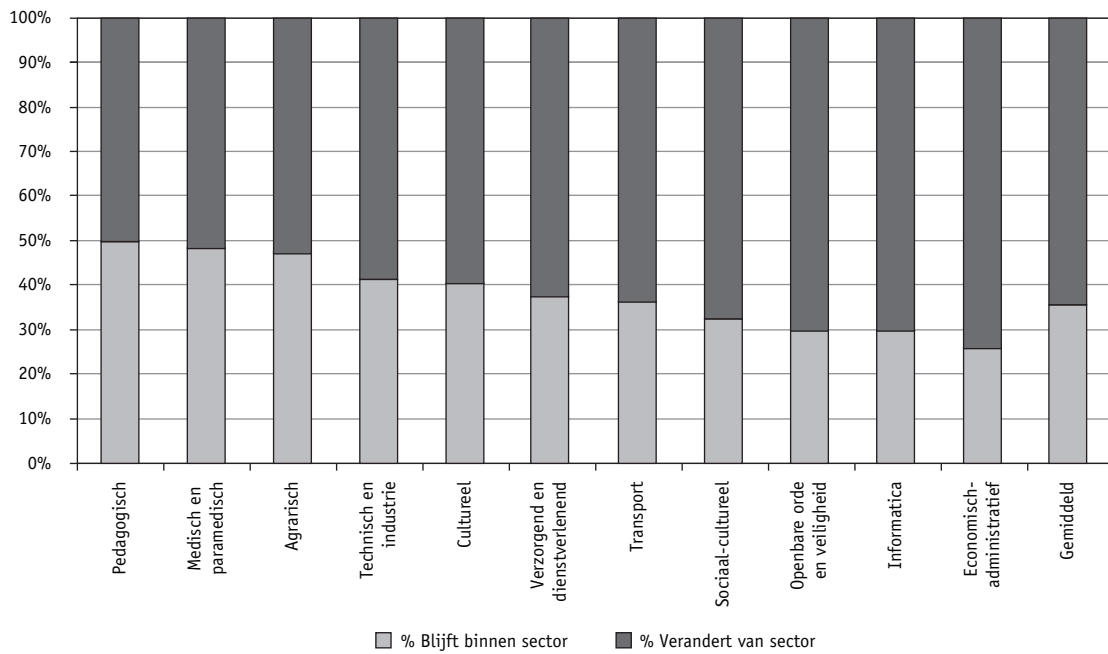
Figuur 2.

Sectorale mobiliteit van enkele seizoensgevoelige sectoren in 2009

Figuur 3.

Sectorale mobiliteit naar beroepsklasse in 2009

dat er minder intersectorale mobiliteit is. Binnen de zorgsector vallen onder andere bejaardentehuizen, apotheken, geestelijke gezondheidszorg en

kinderopvang. Bovendien zijn in deze sector veelal specifieke vaardigheden nodig, zoals bij het beroep operatiezuster, medisch assistent, enzovoort.

Ook de *kenmerken van de werkzoekende* zelf zijn van invloed op de mobiliteit:

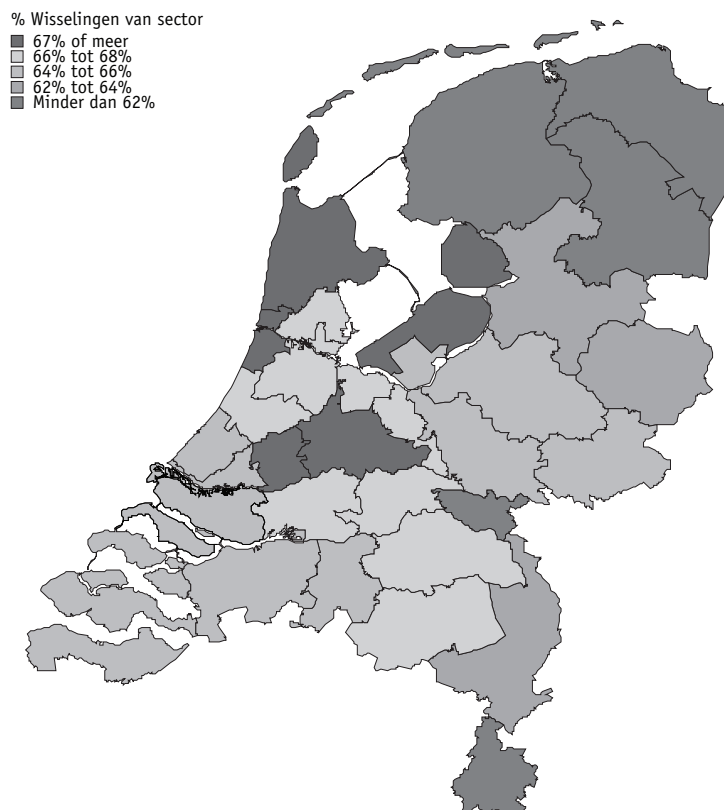
- Ouderen en mannen keren vaker terug naar dezelfde sector dan jongeren en vrouwen.
- Naarmate de opleiding hoger is, wisselen werkzoekenden vaker van sector.
- De relatie tussen het beroep en het wisselen van sector duidt op een effect van gevraagde competenties. Werkzoekenden met een (para)medisch of pedagogisch beroep wisselen bijvoorbeeld weinig van sector (figuur 3). Een ziekenhuis dat op zoek is naar verpleegkundigen kan immers geen werkzoekenden aannemen als die de vereiste vooropleiding niet hebben. Aan de andere kant wisselen werkzoekenden met economisch-administratieve beroepen juist relatief vaak van sector. Deze beroepsgroep is niet gebonden aan specifieke sectoren, maar komt in vrijwel alle sectoren voor.
- Kortdurig werkzoekenden hebben meer kans om terug te keren in dezelfde sector dan

werkzoekenden die zes maanden tot twee jaar werkloos zijn. Werkgevers hebben vaak een voorkeur voor kortdurig werkzoekenden, aangezien hun kennis en ervaring up-to-date is. Dat kan een verklaring zijn waarom ze vaker terugkeren in dezelfde sector. Opvallend is dat langdurig werkzoekenden (twee jaar of langer) meer kans maken om in dezelfde sector terug te komen dan de middengroep. Hierbij moet echter opgemerkt worden dat de langdurig werkzoekenden een veel lagere kans op werk (zowel in dezelfde als in een andere sector) hebben dan werkzoekenden met een kortere werkloosheidsduur.

De *kenmerken van de baan* die men had voor de werkloosheid, speelt ook een rol bij de omvang van de sectorale mobiliteit: hoe hoger het salaris was, hoe minder vaak men van sector wisselt. Dit is opvallend, omdat de hoogte van het salaris positief gecorreleerd is met het opleidingsniveau en

Figuur 4.

Sectorale mobiliteit naar arbeidsmarktregio in 2009

een hogere opleiding juist leidt tot meer sectorwisselingen. De invloed van het salaris van voor de werkloosheid is wel groter dan de invloed van het opleidingsniveau. Dit zal betekenen dat hoogopgeleide starters met een nog laag salaris vaak van sector wisselen, terwijl ervaren hoogopgeleiden met een hoog salaris vaker terugkeren in dezelfde sector.

Tot slot is de sectorale mobiliteit afhankelijk van de *arbeidsmarktstructuur* in de woonregio. Een werkzoekende die in het noorden of zuidoosten van Nederland woont, wisselt minder vaak van sector dan een werkzoekende die nabij de Randstad woont (figuur 4). In de Randstad is de sectorstructuur gevarieerder. Een werkzoekende uit de Randstad die in een andere sector gaat werken hoeft daardoor minder vaak een grotere reisafstand te accepteren dan een werkzoekende uit Groningen of Limburg. Dit zal de oriëntatie op andere sectoren waarschijnlijk stimuleren.

Arbeidsvoorwaarden zijn verschillend voor en na werkloosheid

De groep werkzoekenden die wisselt van sector, had voor de werkloosheidsperiode betere arbeidsvoorwaarden dan de groep die in dezelfde sector blijft werken. De werkloosheidsperiode heeft voor beide groepen duidelijke gevolgen voor de baan waarin men het werk hervat. De arbeidsvoorwaarden zijn minder goed dan die van de baan voorafgaand aan de werkloosheid: de nieuwe baan is vaker voor bepaalde tijd en het loon is lager.

De werkloosheidsperiode heeft voor de intersectoraal mobiele werkzoekenden de grootste negatieve gevolgen. Het switchen van sector is mogelijk een gedwongen keuze die werkzoekenden maken, omdat ze weinig kans hebben op een baan met dezelfde arbeidsvoorwaarden als voorheen.

Werklozen die ook buiten de eigen sector kijken vergroten hun kansen op werk

Het stimuleren van intersectorale mobiliteit biedt meer kansen op een baan. Als werkzoekenden

zich niet alleen richten op de sector waarin ze al hebben gewerkt, maar ook verder kijken op de arbeidsmarkt, dan vergroten ze daarmee hun kansen op werk. UWV stimuleert intersectorale mobiliteit door meer nadruk op de *competenties* van de werkzoekende te leggen, die immers niet alleen nuttig zijn in de sector waar men het laatst gewerkt heeft, maar ook in andere sectoren.³

Vervolg

UWV heeft het voornemen om de sectorale mobiliteit van de ingeschreven werkzoekenden te blijven monitoren. Door het onderzoek periodiek te herhalen zal de dynamiek op de arbeidsmarkt steeds beter in kaart worden gebracht, zowel in crisistijd als in een tijd van hoogconjunctuur.

Dit jaar zullen de onderzoeksresultaten verschijnen over 2010, een jaar waarin de arbeidsmarkt een beginnend herstel liet zien. Bovendien zal aandacht worden besteed aan de werkzoekenden uit het eerste onderzoek, die in 2009 werk hebben gevonden: hebben zij een jaar later nog steeds een baan of zijn zij opnieuw werkloos geworden? De resultaten vergroten het inzicht in de werking van de arbeidsmarkt en zijn behulpzaam bij het uitvoeren van de bemiddelingstaak van UWV.

Menno de Vries
UWV WERKbedrijf

Noten

1. We spreken in dit artikel over werkzoekenden, maar correcter is de benaming niet-werkende werkzoekenden. Niet-werkende werkzoekenden zijn de bij UWV ingeschreven werkzoekenden zonder werk of die minder dan twaalf uur per week werken. Werkzoekenden hebben vaak een uitkering (Werkloosheidswet of Bijstandswet), maar dit is geen vereiste om zich in te kunnen schrijven bij UWV.
2. Een WW-uitkering is geld voor mensen die geen werk hebben. WW is een afkorting van werkloosheidswet.
3. Het gehele onderzoek kan worden gedownload op website van UWV: https://www.werk.nl/pucs/groups/public/documents/document/wdo_008303.pdf

Bibliografie

Ecorys, 2010. *Vacatures in Nederland 2010. De vacatu-remarkt en personeelswerving in beeld*. Onderzoek in opdracht van UWV, Amsterdam.

Heyma, A. & van Klaveren, C. 2008. *Uitzendbaan versus direct dienstverband: vergelijking loopbanen CWI-clënten*. Onderzoek in opdracht van de ABU en CWI, SEO-rapport 2008-12, Amsterdam.

Zwinkels, W., Ooms, D. & Sanders, J. 2009. *Omvang, aard en achtergronden van baan-baan-mobiliteit*. Onderzoek uitgevoerd door TNO Arbeid in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen, Den Haag.